

TEJGAZDASÁG

TEJGAZDASÁGI ÉS ÁLLATTENYÉSZTÉSI SZAKLAP.

AZ ORSZÁGOS MAGYAR GAZDASÁGI EGYESULET TEJGAZDASÁGI SZAKOSZTALYÁNAK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN HÓ ELSEJÉN.

Előfizetési ára:

—²/₅— Egész évre 2 frt. — Félévre 1 frt. —²/₅—
Az országos magyar gazdasági egyesület tagjai és a „Köztelek“ előfizetői ingyen kapják.

Szerkeszti:

PIRKNER JÁNOS,
földművelésügyi m. kir. ministeri titkár,
az országos tejgazdasági felügyelőség főnöke.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST, Köztelek, Üllői-út 25. sz.

TARTALOM.

Fordulópont a magyar tejgazdaság terén.....	21
Szarvasmarha-importunk.....	22
Hogyan lehet legegyszerűbben megkülönböztetni a margarint a vajtól?	22
Marhatenyésztés és tejgazdaság a Kaukázusban. A tejgazdaság a „nemzetközi élelmészeti és hadsereg ellátási kiállítás“-on Bécsben,	23
Különfélék.	24
Az 1896-ki ezredéves kiállítást rendező bizottság tejgazdasági osztálya. — A sárvári m. kir. tejgazdasági szakiskolából. — Egy fölötté érdekes tejgazdasági munka — Takarmányozási viszonyok az osztrák Alpeseekben. — Egyes esecsimbók kiapadása. — Az aludtej és író mint gyógyszer. — Art-e a későbbi tejhozamnak. — Hogyan lehet a tej elapadását	24

Fordulópont a magyar tejgazdaság terén.

Lapunk múlt számában jeleztük, hogy Budapesten egy oly vállalat fog a legközelebbi napokban megalakulni, mely hivatva van mezőgazdaságunknak egy teljesen elhanyagolt ágát felkarolni s ez által oly heverő tőkét értékesíteni, mely első sorban a gazdának dus kamatot hajtva, lehetővé teszi birtokának az eddiginél sokkal okszerűbb kezelését, másrészt nemzetgazdaságilag jótékonyan hatni az által, hogy egy kiviteli czikkeért sok milliót hozva be a külföldről, a közjóra áldásdusan hasson.

E vállalat a múlt hét folyamán mezőgazdaságunk minden igaz barátjának nagy öröme, tényleg megalakult „*Hungária országos magyar vajkiviteli részvénytársaság*“ név alatt.

A részvénytársaság alaptőkéje egy millió korona, mely azonban a szükséghez mérten új részvények kibocsátása által fölemelhető.

A részvények 200 koronára és bemutatásra szólnak. A gazdák, kik a társaságban részt venni óhajtanak, minden 5 kilogramm átlagos napi vajtermelés után egy részvény megszerzésére jogosítva vannak.

Az igazgatóságba beválasztottak: br. *Jósika Gábor*, elnök, Budapestről, *Csetei Hercegy Péter*, alelnök, Budapestről, *Kunkel Imre*, vezérigazgató, Budapestről, *Orosdy Leon* Párisból, *Back Herman* Konstantinápolyból, dr. *Schmidt József*, miniszteri tanácsos és *Fuchs Gyula* vótyai földbirtokos.

A felügyelő-bizottságba: *Pirkner János* miniszteri titkár, *Kleisner Rezső* reáliskolai tanár és ifj. *Földiák Vilmos*, a *Hercegy M. L.* czég disponense.

A társaság már a jövő hó elsején megkezdte működését s teljes erővel oda fog törekedni, hogy az ország minden vidékén tejgazdaságokat és tejszövetkezeteket létesítsen úgy, hogy ezek mielőbb akcióba lépve szeptember, de legkésőbb októberre már teljes erővel hozzájáruljanak a vaj szállításához.

A fentiekből láthatólag a vállalatban meg van minden garancia ahhoz, hogy tőle oly eredményeket várni lehessen, minőt az északi és nyugati államok hasonló intézményei eredményeztek, melyek a vajtermelés közvetítésével az állattenyésztést tették országaik legfőbb mezőgazdasági ágává s talajuk értékét lényegesen emelték a nagyfokú állattenyésztés okozta természetes javítás által.

Ezt várjuk és bizton reméljük mi is s meg vagyunk róla győződve, hogy gazdaközönségünk, mely régen érzi már szükségét a kiterjedtebb s belterjesebb állattenyésztés szükségének s eddig csak azért idegenkedett attól, mivel nem levén módja a tejtermékeit a forgalmi központoktól távolos helyen értékesíteni; költségesnek tartotta tehenét csupán azért tartani egy hosszú éven keresztül, hogy utánna egy borjut kapjon, most határtalan mennyiségben produkálható vajának biztos piacára lelve örömmel fogja megragadni az alkalmat arra, hogy legelőit, valamint természetes és mesterséges takarmányok termesztésére alkalmas földeit értékesítse állattenyésztése és a tejgazdaság szolgálatában.

Nagy jövőt s nagy átalakulást remél e vállalat befolyásától mindenki, ki ismeri a külföld tejgazdasági viszonyait s látja, hogy a mezőgazdaságra alkalmatlan rideg vidékek ez egyetlen gazdasági ágból élni képesek s hogy a mezőgazdasággal bíró országokban pedig a tejgazdasággal kapcsolatos állattenyésztés adja az erőt a gazdának birtoka fejlesztésére, okszerű javítására s a talajnak ahhoz, hogy nap-nap mellett fokozódó igényeket kielégíteni képes legyen.

Ily reményeket köt a vállalathoz maga az ország kormánya is, midőn sok áldozatot hozva nem csak hozzájárult annak létesítéséhez, hanem azt egyáltalában lehetővé tette. A kormány azonban nem elégszik meg a pusztá jó remény-

nyel s a vállalatban vetett bizalommal, de azt akarja, hogy e nagy horderejű vállalat első sorban a gazda és pedig a kis- és középbirtokos érdekeit s ennek révén az országos közérdeket szolgálja. Hogy e célját minél biztosabban elérje, beválasztotta az igazgatóságba és a felügyelő-bizottságba szakértő tisztviselőit, kiknek főkötelességük a részvénytársaság működését ezen irányba terelni.

A részvénytársaság ily vezető s összeköttetésekkel bíró igazgatósága révén, elég erős lesz megbirkózni azon nagy feladattal, mely reá vár úgy az országban — hol 1.800,000 katasztrális hold havasi legelő hever kihasználatlanul — mint a külföldön, hol igen fejlett vajkereskedelmi viszonyokkal kell megküzdeni. Az elsőben támaszt remél az intelligens magyar közönségben, az utóbbiit illetőleg pedig Páris, London, Konstantinápoly, Cairo, Alexandria, Rio de Janeiro és Santos Sct.-Paulban levő nagy kereskedelmi összeköttetéseiben.

A vaj termelését illetőleg a társaság oda törekszik, hogy az ország minden részén lehetőleg egynemű elsőrangú vaj készítették centrifugált édestejből, melyet a legközelebbi vasuti feladóállomáson 1 frt minimális ár mellett mindenkor és határtalan mennyiségben átvessz. Hogy ezen ár emeltessék, az tisztán a termelőgazdától függ, mert ha nagyobb mennyiségnek állandó szállítására kötelezi magát, úgy a produktum finomsága szerint magasabban is fogják vaját fizetni. — Mint-hogy azonban centrifugált tejből készült vaját csakis nagybőnyiségű tejből érdemes készíteni bizonyos mérvű berendezések szükségessége folytán, hogy ne csak nagyobb birtokosok, de a kiscgazdák is képesek legyenek ily jobban fizetett édesvaját produkálni, hajlandó a társaság több kiscgazdából alakult szövetkezetek részére a szükséges gépezeteket és berendezéseket beszerezni, melyeknek beszerzési ára utóbb fog apró részletekben a vaj árából törlesztetni. — Hogy azonban a 4—5 tehénnel bíró gazdák, kik a helyi viszonyok következtében esetleg ily szövetkezetbe be nem léphetnek, szintén szállithassanak a vállalat részére, ez hajlandó egyelőre a savanyu tejből ké-

szült egészséges vaját is átvenni, a budapesti piaci árban, mely azonban soha sem éri el az édesvaj árát.

Nem lévén czélunk ezuttal a vajtermelés előnyeivel behatóan foglalkozni, csak futólag említjük fel azon körülményt, hogy a vajtermelésből melléktermékképen nyert lefölözött, u. n. soványtej borjak, de különösen sertések táplálására igen kitünő anyag lévén, bizton remélhető, hogy ezen vállalat sertésenyésztésünk érdekében is nagyfontosságú szerepre van hivatva.

A mag tehát el van vetve jó talajba, most már csak a munkástól — gazdaközönségünkötől — függ, hogy az az ő javára minél bővebb gyümölcsöt hozzon!

N. V.

Szarvasmarha-importunk.*)

A „Mezőgazdasági Szemle“ mult évi utolsó füzetében Monostori Károly tollából fenti cím alatt egy mindenesetre érdekes cikk található.

Nem ok nélkül hagytam fél évet eltelti míg elérkezettnek láttam az időt arra, hogy ezen cikkre, melyben a sok jón kívül tévedések is találhatók, reflektáljak, már csak azért is, mert ezen tévedéseket helyreigazítani annál inkább kötelességem, minthogy magam is részt vettem, mint benevolus az import fáradságában és élvezeteiben egyaránt s így 3 hónapi utazás után ismereteimet e téren alkalmam volt gyarapítani.

A „Mezőgazdasági Szemle“ cikke abból a felfogásból indul ki, hogy függetlenítsük magunkat a külföldtől s erre több eszközt sorol fel, melyeket magam is aláírok.

Igaza van! de a kérdésnek súlypontja még sem ez, hanem az, vajjon a mai viszonyok mellett lehet-e, szabad-e, az importtal felhagyni s vajjon a szarvasmarhatenyésztés emelésére felsorolt eszközök hatását nem-e okvetlenül szükséges importokkal, még pedig *tímeges importokkal* megerősíteni.

Mi a helyzet?

Van egy pár kiváló simmenthali tenyésztésünk és Erdélyben, meg Krassó-Szörényben egy pinzgau tenyész-vidékünk. Ezzel szemben a nagy magyar alföld kivételével, a hol a magyar fajta uralkodik, továbbá a bonyhádi, vas- és pozsonymegyei, részben a nyitra- és nógrádmegyei tájfajták vidékének kivételével, a *nép kezén* csak kevert, czél nélkül keresztezett koresokat találunk, melyek nemcsak tenyésztésünk szegénységét tüntetik fel, hanem egyszersmind nyilvánvalóvá teszik, a létező alapon kiinduló s a szarvasmarha felvirágoztatását czélzó munkálatok sikerének lehetetlenségét.

Mit érünk el, ha ezeket az állatokat a cikkíró terve szerint a meglevő tisztavéri anyag szaporulatával nemesítjük? Igen keveset! azon egyszerű okból, mert a rendelkezésünkre álló anyag felette csekély a szükséglet fedezésére, de meg azért is, mert a *nép bevonása nélkül*, (tehát a nélkül, hogy a nemes fajták előeit azonnal látná) egyáltalában egészséges fejlődés e téren ki van zárva.

De nézzük, mi lehet a czél, melyre törekedni kell?

Egy szóval kifejezem magamat. A czél: a *tenyésztési területek lehető gyors és tökéletes megvalósítása*. Ezt oly rendszabályokkal, mint a

*) A „Mezőgazdasági Szemle“ fentidézett cikkének személyeskedő részére súlyt nem fektettünk és nem is fektettünk, hogy tehát tisztelt munkatársunk cikkét egész terjedelmében közöljük, egyedül és kizárólag határozott óhajára történik, melynek a cikk tárgyi része értékre való tekintettel, jónak látuk eleget tenni.

A szerk.

milyeneket az *importok kizárásával* szeretne velünk Monostori ur megkedveltetni, nekünk gazdáknak nem kell. Miért? Mert czélhoz nem vezet az eszközök elégtelensége miatt.

Nézetem e téren az, hogy a mit az uradalmak és középbirtokos osztály produkál, az megmarad nagyban és egészben a nagyobb birtokok javára. Ezek monopolizálni fogják a mai viszonyok fentartása esetén a tiszta tenyészetekből eredő hasznot. A felesleges anyagot el fogják adni, azoknak a kik belátják a tisztavéri állattartás szükségét s azért nem rettennek vissza nagyobb áldozatoktól sem, tehát el fogják adni . . . a nagyobb birtokosoknak, már t. i. azoknak, a kik ily befektetésre képesek. Bizony-bizony kevesen vannak ezek, de ha akadnak is, a nemes állatok *gyors elterjedése* nincs vele biztosítva.

Nem tagadom itt-ott megtörténik, hogy a község is „rákap“ a „faj állatokra“ és vesz magának helylyel-közzel egy-egy tisztavéri bikát, de ezzel a czél nincsen elérve, mert a község rendszeren csak a selejtes bikát kapja, hasznot gyorsan és szembeötlőt nem lát a keresztezett állatok első generációjából és így rendszeren visszatér az olesóbb bikához.

Ily módon tenyésztési területeket szervezni nem lehet, lehetetlen pedig azért, mert csekély anyagból a szükséges produktív erő sem telik, de meg azért sem, mert a *nép bevonása a népies tenyésztés életbeléptetése nélkül* a haladás oly csekély, hogy az majdnem semmibe sem vehető.

Igen is! importokra, még pedig *lehető nagy importokra* égető szükség van s éppen azért nem értem Monostori urat, hogy miért itéli el a tavalyi importot és mért tartja valóságos Isten áldásnak, hogy a tervezett import egy része t. i. a simmenthali anyagnak behozatala jóformán teljesen elmaradt?

Vagy talán nem annyira az ügyet kívánta Monostori ur ezen cikkével szolgálni, mint inkább azok egyikének, kikre sorai vonatkoznak ohajtott kedveskedni?

Azt hiszem, hogy ezen feltevés nem egészen alaptalan.

Pedig kár a jó ügyet személyes érdekekből ily rosszul szolgálni.

Kétszeresen kár jelen esetben, mert egyrészt nem akarom elhinni, hogy a kormány által eszközölt nagyszabású tenyészmarha-import végrehajtói egyike Monostori ur protegalására rászorult volna és másrészt erős meggyőződésem — és éppen azért, hogy ezt a leghatározottabban kijelenthessem vártam válaszzommal máig, — hogy a másik küldött bevásárlásával az importban részesített gazdák, a mint a legilletékesebb forrásnál, de egyébként is értesültem, várákozson felül meglegedve lévén, azt Monostori ur cikkének ellene fordított éle egyáltalában nem is találhatja.

Az importált anyag minőségére nézve hangoztatott azon kifogás pedig, hogy az nem csupán prima anyagból áll, nélkülöz minden alapot.

3000 drb. prima állatot nem is lehetne az alpesi egész tenyésztési területen találni.

De nem is prima állat behozatala a czélja az állam által közvetített importnak, mert a ki elsőrendű anyagot keres, az ki-megy maga vásárolni és így beszerezheti a neki megfelelő, hanem a *jó közepes* anyag. Mi még nem vagyunk olyan messze, hogy általában megpretendálhatók egy elsőrendű, ezereket érő tenyészmarhát. Elég nekünk, ha jó közepes tenyészanyaggal vetik meg a szarvasmarhatenyésztés alapját.

Gyarapítani a tisztavéri állatok számát, ezeket egyes kisebb vidékeken tömöríteni, a tenyésztést a népnél otthonossá tenni, benők a szarvasmarhatenyésztés iránti hajlamot és szakértelmet fejleszteni és ezután a már meglevő közepes anyagot javítani: ez

lehet egyedül a helyesen felfogott czél. Nézz meg bárki az erdélyi pinzgau tenyészvidéket! Ottan a pinzgau fajta a paraszt emberek kezén van. Ottan is a kiindulás meglehetősen szerény volt, de az által, hogy egy-egy községbe 4—5 tehén és egy bika került, nem volt kizárva az összehasonlítás a kores és a tisztavéri fajta haszonhajtása között. Ez az összehasonlítás eredményezte azután azt, hogy onnét borju nem kerül mézsárvékra, hanem méreg drágán veszik meg egymástól a parasztgazdák. Ha gondoskodva van, (már pedig az erdélyieknek van) a vérfelújításról: gyorsan fog szaporodni és szép anyagot fog felmutatni a kigazda is. Tessék erről meggyőződést szerezni Erdélyben.

Nem arra van tehát szükség, hogy elsőrendű anyag kerüljön a kormány közvetítésével a nagybirtokosok kezébe, hanem arra, hogy jó minőség kerüljön (egy bika 4—5 tehénnel) az egyes községek legjobb gazdáinak felügyeletére. Ha egy völgyben, vagy egy járásban több falu ily kiosztással részesül fajállatokban, ottan meg lesz vetve a tenyészkerület alapja és akkor lesz elegendő bika, melyet más vidékekre lehet majd elszállítani vérfelújítás vagy keresztezés czéljából.

Ily módon lehet tenyészkerületet és tenyészanyagot teremteni? Vajjon lehetne-e másképpen? Nem tudom. Annyi azonban világos előitém, hogy első sorban tiszta vére és csak a haladás meglehetősen magas stádiumában van szükség kiválóbb egyedekre. S ha ez így van, már most feltehetem a kérdést: Van-e szükség a nagyobb importra? Van-e szükség a külföld takarmányhiányának kihasználására? Van-e szükség jó anyagnak nagy mennyiségben történendő bevásárlására?

Nemde van.

Es még egyet! Ha fejtegetésem helyességében nincsen hiba — s ebben a tekintetben mindenkinek véleményét szívesen meghallgatom, ha tud czélhoz vezetőbb utat azt el is fogadom — megtoldom kérdésemet még egygyel.

Hiszi-e ezek után Monostori, hogy igaza volt, midőn azt mondja cikkében, hogy „a többnyire olesóbb és nagyobb számban importált nyugoti marhának jóságához a legnagyobb kétség fér“, akkor, a mikor ugyanezen cikkében beismeri, hogy „érdekes volna a kunjártak által behozott marhákat együtt látni s megítélni, hogy milyen az a simmenthali vagy pinzgau állat, a mely *normális* áron került birtokunkba s milyen az, melyet csak *horrendum* összegben lehetett a vásárlónak megszerezni“.

Ugy látom ebből az idézetből, hogy Monostori ur cikkét, melyben elítéli a nagyobb számu importot, a nélkül írta meg, hogy meggyőződést szerzett volna személyesen állításai alaposságáról.

Hozzá lehet ahhoz jutni! mert nagy mennyiség van elhelyezve a főváros közelében s meg fog róla győződni a tanár ur, hogy azok között nincsen egy közepen aluli, de van igen sok teljesen kifogástalan kiváló példány.

Szolgáljuk lelkesedéssel a mezőgazdaság ügyét, de hagyjuk nyugodtan dolgozni ugyanezen a téren azokat, a kiknek munkásságát nincsen okunk sem dicsőíteni sem gáncsolni.

Szemere Huba.

Hogyan lehet legegyszerűbben megkülönböztetni a margarint a vajtól?

A margarinnak keresztezett müvaj nem elégszik meg azon óriási területtel, melyet Nyugat- és Észak-Európában jogtalanul elfoglalt, de nap-nap mellett mindinkább terjed kelet felé s alig észrevehetőleg lopta be magát hozzánk is s ma már annyira befész-

kelte magát a magyar kereskedelemben, hogy erélyes rendszabályok váltak szükségessé a gazdaközönség megrontására feltalált ez egészségtelen élelmi czikk ellen.

Addig is, míg a hatósági rendszabályok meg fogják védeni a közönséget a művaj önkénytelen használatától, némi felvilágosítással kívánunk szolgálni, a vajhoz veszedelmesen hasonló, underító hamisítvány felismerésére.

Különféle országokban más-más módon szabályozzák a margarin külszínét, hogy az első tekintetre felismerhető legyen, egyikben festeni kell, másokban *festeni nem szabad*.

Legbiztosabban különböztethető meg a vaj a margarintól mikroskopikus vizsgálat útján. A vaj ugyanis apró zsirgömböcskékből áll, melyek minden körülmények között a göreső segélyével jól láthatók, a margarinban nincsenek gömböcskék s annak anyaga egy márványos képletet mutat. Ha tehát tiszta vaját nézünk göresővön úgy csupa apró gömböcskékből álló tömeget látunk, ha margarint vizsgálunk, úgy gömböcskék nélküli márványos tömeget mutat műszerünk, míg ha oly képletet mutat a vajnak vélt anyag, melyben gömböcskék és márványos képletek is vannak úgy biztosra vehetjük, hogy az vaj- és margarin keveréke, sőt a különféle képletek mennyiségéből hozzávetőleg azt is megállapíthatjuk, hány százalék van a keverékben egyik és másik anyagból.

E módszer azonban nehézkes és a közéletben nem használható, mert göreső nem áll mindenkinek rendelkezésére, e helyett azonban ajánlatosabb a vegyi vizsgálat, mely igen egyszerű s azon alapul, hogy ha vaját összekeverünk töménykénsavval úgy ezen keverék a beálló vegyi folyamat következtében 26—27°C hőmérsékre emelkedik, míg a margarin töménykénsavval keverve 31—40°C hőmérsékletet mutat. Ezen alapon igen könnyen és meglehetősen precízítással megállapíthatjuk a vaj- és margarin keverék minőségét is.

Ha vajba kénsavat keverünk és a keverék 29°C-t mutat, akkor már a vaj gyanús, ha a hőfok 30°C-ra száll fel, az esetben 13 rész vajhoz 1 rész margarin van keverve, az esetben pedig ha a keverék hőfoka 32°-ot mutat, akkor már a kérdéses anyagnak csak fele a tiszta vaj, a másik fele pedig margarin. N. N.

Marhatenyésztés és tejgazdaság a Kaukaszban.

Egy németországi gazda következőkben ismerteti a Kaukaszban szerzett tapasztalatait az ottani gazdálkodásról.

A kaukaszai marhatenyésztés rendkívül kiterjedt ugyan, de lényegében nagyon primitív. A legtöbb marhatenyésztő félig nomád, kik részben kényelemből, részben pedig a helyi viszonyok által indítatva visszariadnak attól, hogy a náluk uralkodó ferdeségek ellen valamelyes orvoslást szorgalmazzanak. Vanak tatár gazdák, kik százakra menő marhákkal és néhány ezer birkával bírnak anélkül, hogy télire akár csak egy szál szénáról gondoskodnának. Ennek következtében az állatok élelmezése tél folyamán föltöbb gyaló és megtörténik, hogy erősebb telek alkalmával az állatok 25 százaléka elhull. Leginkább azonban a birkákat éri veszedelem. Ha tavasszal, — a mi gyakran megesis — ellés idején nagy a hideg esőzés, a szegény állatoknak a szabadban vagy nagyon is gyaló istállóban kell tanyáznok. Az istállók félig a földbe vannak ásva és földve is csak földdel vannak. Tartósabb esőzés átmedvesíti tehát a tetőt annyira, hogy a víz az istállókba

hatol és a szegény barmok egymásra zsufooltan bokáig állanak a piszokban.

Eleséget keresni, nappal a szabadba hajtják azokat és zord tavasszal gyakran megtörténik, hogy a legtöbb bárány mindjárt születése után eldöglik. Mindeme károk nem indítják a tulajdonost arra, hogy valamilyen másként rendezkedjék, mert mielőtt a veszedelem elmult, el is felejtik a bajt s ha kedvezőbb telet és jobb tavaszt érnek utána, tüstént megnyugszanak és senki sem gondol rá, hogy a mult ismétlődhetik.

Tavasszal, mielőtt melegedni kezd az idő, körülbelül május hó végén, a nyáját a hegyek közé hajtják. Egész nyáron át nem kerül a jászág föld alá és éjszakára egy csomóba terelik őket. A bojtárok sátrakban tanyáznak, a melyeket, ha a nyáj a mezőket letarolta, más vidéken ütök föl. A jászág a kövér, kitűnő legelőkön gyorsan kiheveri a tél nyomorúságát és bőven szolgáltatja a tejet. A tehéntejet a legprimitív módon vajjára, a birkákét sajttá dolgozzák föl. Fejéshez való berendezésük alig van, mindössze néhány rézedényt tartanak, ezekbe gyűjtik össze a tejet is. A köpülő egy négy-öt láb hosszú kivájt fatökből áll. Atmérője mintegy egy, egész másfél lábnyi, közepén lyukkal, melyen keresztül szűrik le az irót. A szabadban három karót állítanak föl, a melyeket fölül összekötnek, közéjük pedig a köpülőt akasztják. A köpülőt kétharmad részben tejszinnel töltik meg, a lyukat pedig lazán kendővel takarják be. Két nő a fölakasztott tejszínbe ringatni kezdi és 15—20 perc alatt kész a vaj, mely azonban a fogyatékos berendezés miatt és mert a termelők nem valami tisztaságszeretők, eléggé piszkos is.

A birka- és bivalytejet többnyire sajttá dolgozzák föl. Rendszerint fölmelegítik a tejet, néhány mazsolát vagy más savanyu bogyót tesznek belé, a melytől a tej megolvad, azután kiveszik az alvadékot a bödönből és kendőbe esavarva fölaggatják, míg vásárra vive, többnyire örmény kereskedőknek adják el, kik sóslébe helyezik és a városokba viszik további elárúsításra.

A hatvanas évek elején báró Kutschenbach a tiffisi kormányzóság alatt álló trioleti kerületben, Mamutliban svájci sajt készítményt rendezett be és máig is nagyon jó üzleteket csinál. A hatvanas évek közepén az alexanderhilfi telepesek Zalkeban szintén közséi sajtodát rendeztek be. Végül a hetvenes évek végén az Ametter testvérek szintén svájci sajtodát állítottak Karabulachban. Mind e sajt készítőik szakszerűen dolgoznak és igen jó üzleteket csinálnak.

A tejgazdaság a „nemzetközi élelmezési és hadsereg ellátási kiállítás”-on Bécsben.

Midőn Ausztria fő- és székvárosában a közlelmezés de egyúttal az összes élelmi cikkek termelése szempontjából valóban általános érdeklődést keltő és különösen a termelőgazdára nézve igen érdekesnek és tanulmányosnak ígérkező nemzetközi élelmezési és hadsereg ellátási kiállítás megnyílt az annak látogatására sereglő közönségnek azon része, mely ott első sorban az Ausztria népességének közlelmezésében leginkább fogyasztott tápszerek gazdag bemutatását várta, sok tekintetben csalatkozott.

Különösen csalódott az, ki az osztrák alpesti tartományok úgy szólván egyedüli gazdasági jövedelmét képező tejtermelés pro-

duktumait és ezen élelmi szerek termelése vonatkozó tájékoztatást kereste a kiállításban, ugyanis joggal volt feltehető, hogy Salzburg, Tirol, Vorarlberg és Stájerország-ból továbbá Karinthia és Krajna nagy részéből, hol a gazdasági termelés terén a tejgazdaság vezérszerepet játszik, hol a közlelmezésben a tej és tejtermékek jó formán azt jelentik, a mit nálunk a liszt és szalonna, — a tejtermékek gazdag gyűjteménye, a termelési viszonyokat feltáruló adót tartalmaz kimutatásokban, táblázatokban, és a kereskedelmi forgalom statisztikája a termelés segédeszközei stb. be lesznek mutatva. De várható volt, hogy Bécsnek, mint világvárosnak, tejjel való ellátása a kiállításban szintén tanulmányozható leszen.

Mindennek nyomára sem lehet akadni a kiállításban.

Tehát ott a hol Ausztria közlelmezésének bemutatása czéloztatott szabad volt erről megfeledezni? Ott, hol a hadsereg, ezen millió egészséges gyomorral bíró nagy fogyasztó modern és legmegfelelőbb élelmezésének kérdése felvetett nem látszott szükségesnek, a tejtermékek élvezetére a szakkörök figyelmét felébreszteni, midőn Németország hadseregében a sajt mint élelmi szer már régebben bevonatott, midőn Svájc hadseregének élelmezésében a katonaság részére nyújtott tápszerek 40%-ja tejtermékekből áll?

Valóban esodálatos figyelmen kívül hagyása a saját legfontosabb érdekeknek.

Ezen mulasztással szemben gondoskodott azonban a rendezőség arról, hogy a tejgazdaságot oly károsan befolyásoló margaringyártás hamis elnevezés más produktumot utánzó utakban minél gazdagabban és a legelőkelőbb helyeken külön e czélra épült díszes kis csarnokokban legyen bemutatva. „Julius Moll et Comp”. „Julius Granichstäden” és Emanuel Khuner et Soku margarin-gyárosok „Kunstbutter” „Mischbutter” „Pressbutter” és nem tudom még mily „Butter” elnevezés alatt hordókban, bödönökben, pléhdobozokban és faládákban, de oly apró adagokban is, mint a teavaját szokás forgalomba bocsájtani, óriási halmazát állították ki az állati fagygyunak a vajjat színben konszisztenciában és annak forgalomba bocsájtásánál eddig szokásos alakjában hűen utánozva.

Mig tehát másutt törvényes intézkedések hozattak arra, hogy a vaj termelést és fogyasztást a margarinból készített utánzatokkal üzőt visszaélés ellen megvédjék a velünk közös vámterületű Ausztriában egy a közlelmezés hű bemutatását czélzó nagyszabású kiállítás alkalmából *vaját nem*, csak ennek hamisítványt mutogatják be.

Jnnius hó 8—10-ig ugyan tervezve van egy időleges tejtermék kiállítás, de legyen az bármennyire sikeres, a fennt esetelelt hiányt többé nem pótolhatja és hasonlólag irreparabilisnek tartjuk a gazdasági termelés érdeke ellen elkövetett azon erős hibát, melylyel a margarint, mint egy első-rangu élelmszer hamisítványát „Butter” (vaj) elnevezés alatt kiállítani megengedték.

Különfélék.

Az 1896-iki ezredéves kiállítás rendező-bizottság tejgazdasági osztálya lázas tevékenységgel működik azon, hogy a millenáris kiállításon a tejgazdaság, saját külön pavilonában, fontos szerepéhez méltóan legyen képviselve. Az osztály f. hó 16-án tartotta legutóbbi ülését Karsay Albert elnöke alatt, mely alkalommal kiállítási biztosokul Serfőző Gézát és Nagy Vinczét kérte fel s a kiállítási katalogus szerkesztésével, valamint a történelmi részének megírásával Nagy Vincze tanárt bizta meg. Ez ülésen állapították meg azon kérdőpontok is, melyek a bejelentőknek azon ezélel fogják megkérdezni, hogy ezek alapján a katalogus minden kiállító tejgazdaságáról némi képet szolgáltsanak.

A sárvári m. kir. tejgazdasági szakiskolából a folyó évi május hó 31-én 10-, a folyó évi augusztus hó 31-én 13 végzett növendék fog kibocsátatni; kik közül 4 mint gazdasági segédtsit, 2 mint főtehenes, 7 pedig mint tehenes, vagy mint tejmunkás (sajtos és vaj) szerény feltételek mellett szolgálatot keres. Bővebb felvilágosítást nyújt a szakiskola igazgatósága Sárvár — P.-ta-Lánczon (u. p. Felső-Káld, Vas megyében.)

Egy fölötté érdekes tejgazdasági munka jelent meg a napokban a zürichi Orell Füssli kiadásában Dr. Anderegtől a svájci tudós tanártól. A könyv címe: *Allgemeine Geschichte der Milchwirtschaft*. A munka a tejgazdaság történetét a kereszténység előtti kortól a mai napig igen érdekesen tárgyalja, írásban és képen mutatva annak fokozatos fejlődését, s adva életrajzát és arcképét a tejgazdaság nevezetesebb munkásainak. A szerző szívesége folytán legközelebbi számunkban mutatványt fogunk közölni a jeles munkából. A könyv ára 4 franc, s hapható a kiadónál Zürichben.

Takarmányozási viszonyok az osztrák Alpeseben. Magyarországon általános az a meggyőződés, hogy a mi állattenyésztőinkre oly fontos tenyésztőterületeken a legelők kitünő nyári táplálkozást adnak a marhának, sőt, hogy a havasi kaszálókról az ottani marhahartó még elsőrangú száraz takarmányt is nyer. Az osztrák kormány által hivatalosan fogantatott vizsgálatok szerint az osztrák alpesi legelők nem oly brilliánsak, mint mi gondoljuk. Így a havasi gazdák a legelők javítását annyira elhanyagolták, hogy a legértékesebb takarmány-növények igen megritkultak. A jobb takarmányfűvek inkább csak egyes, régiebb marhaürüléktől megtrágyázott helyeken fordulnak elő. A havasi kaszálókon is oly gyarló a növényzet, hogy a lekaszálást alig érdemli meg. A havasi gazda, füves takarmány hiányában sokszor a havasi törpe lombfák és cserjékről szed takarmányt, a mely azonban szintén igen alárendelt becsű. Az osztrák kormány most oly módon orvosolja a bajokat, hogy havasi kísérleti telepeket állít föl, melyeken a havasi takarmánytermelés és legeltetés javításának módjait tapasztalatilag állapítják meg.

Egyes csecsbimbók kiapadása. Minden nagyobb tejgazdasági telepen találkozunk egy

vagy több tehén, mely három, gyakran csupán két csecsből tejel. E bajt legtöbb esetben a csec nyílásának egyszerű benövése okozza, mely rothadós anyagok infektója következtében beállott könnyebb fajta gyuladás által idéztetett elő, vagy éles anyagok nyomultak be a tejesatornába. Ez utóbbi baj leginkább szeckázott téliszalmának alom gyanánt való alkalmazása által áll elő, vagy oly vidékeken, a hol fenyőerdőkből szedett almot használnak. Ezek, a tőgyön vagy a tejesatornán, a föntebbi okokból keletkezett sérülések, a tejelési időszak alatt az állatok általános állapotára nézve legtöbbször észre sem vehető befolyásuk és rendes kifejés, valamint a napjában többször eszközölt fejések alkalmával a csecsbimbónak tisztántartása által. — maguktól is meggyógyulnak. Ha azonban eme látszólag csekély sérülések a tejmeddőség idejében, vagyis kis idővel az ellés előtt történnek, akkor a tőgy használatlanul maradván a sérülés sem tisztítódik, mitől aztán genyeseződés állván be, a esatorna, rövid időn lombossá és benőtté válik, sőt a bimbónyílások végein eseppecskék is képződnek. Csak midőn az állat már megellett, vesszük észre, hogy csupán három bimbója tejel, míg az elapadás előtt minden csecse tejtelt, sőt a tej jelenléte a negyedik csecben az elrekedés után is érezhető. Ilyen egyszerűbb bajok alkalmával a nyílás helyreigazítása, tompára hegyezett eszközzel, laikusok által is könnyen és teljesen eszközölhető. Ha a csecnyílás helyre van állítva, akkor a legnagyobb figyelmet annak szabadon tartására kell fordítani és ezt leginkább körülbelül 3 centiméter hosszú és 3 milliméter széles ezüst, vagy nikkelezett esővecske bevezetésével érhetjük el, melyet minden fejéskor alkalmazunk. Ha ilyen esővecske nem áll rendelkezésünkre, kácsa vagy tyukszárnyból vett toll is alkalmazható és rövid idővel ezen eljárás után a tehén minden bimbója szolgálatképessé válik. Vas vagy drótesővet sohasem szabad alkalmazni, mert ez könnyen vérmérgezést idéz elő, valamint tőgygyuladás esetén, amely lökés, ütődés vagy ilyesmi által szokott előállni, ez az eljárás nem alkalmazható. Ilyen esetekben csakis értelmes állatorvosi segítséghez kell fordulni.

Az aludttej és iró mint gyógyszer. A gyakori vérmérgezések ellen a „Deutsche Lehrer-Zeitung” egy megtörtént eset alkalmából a következőket javasolja. Egy berlini tanítóné egy tintás tollal ejtett magán sebet a körme alatt, miből vérmérgezés állott be. Ezen eset alkalmából a vérmérgezés ellen kipróbált gyógyszerkezelést alkalmazván, a tanítóné felépült. Ezen gyógyítási mód nem áll másból, mint a hogy a sebzett részt aludttejbe vagy iróba mártjuk, mely a sebtől egészen felmelegszik és e műveletet háromszor egymásután ismételti kell. Ny.-Poroszországban ezt a módszert sikerrel alkalmazzák kigyó általi mérgezéskor is, sőt foszfor- mérgezéskor is sikeresnek bizonyult. Maga a javasoló, egy lepattant gyufafejjel sebezte meg magát a körme alatt,

melytől rövid idő alatt egész karja foldagadt. Gyorsan a szomszédirtokra lovagolt, melyen tejgazdaság is van fölállítva, egy aludt-tejjel telt nagy bödönt kért elő, melybe egész karját belefektette és azonnal megkönnyebbült. Friss töltéssel háromszor ismételte az eljárást és rövid két óra alatt minden veszélyen túl esve, karját, kezét csak úgy használhatta, mint azelőtt. A közlő nagyon örülne, ha ez egyszerű eszköz által soknak hasznára lehetne, magunk részéről csak azt jegyezzük meg, hogy a fönti eszközhöz természetesen csak akkor érdemes folyamodni, ha orvosi segély hirtelen nincs a közelben. Ez esetben is, az orvosi segély később mindenestre kikérendő.

Árt-e a későbbi tejhozamnak, ha a tehenet egész az ellés bekövetkeztéig fejésre használjuk? Erről a kérdéskör dr. Damman tanár behatóan nyilatkozik egy külföldi szaklapban — a következőket jegyezve meg róla: A fejős tehenet az ellés bekövetkeztéig használni káros, mert ez által első sorban a borju kifejlődését akadályozzuk, másodsorban a tehenet gyengítjük, harmadszor pedig a tőgy működése sem lesz ismét olyan hatásos, ha a borju ellése előtt nem adjuk meg az állatnak a szükséges nyugalmat. A mely tehéntől ezt megvonjuk, az a legközelebbi tejelési időszakban jelentékenyen kevesebb tejet fog szolgáltatni. A tejmirigyek tejképző képessége rendszerint az ellés előtt két-három hónappal magától is megszűnik. A hol ez nem áll be, mire jól táplált, tejdus teheneknél gyakran van eset, ott a tejelválasztást mesterséges uton kell korlátozni. Ennek eljárása azonban nem az, hogy a tejet a tőgyből teljesen ki ne ürítsük, hanem, hogy az egyik fejtől a másikig meghosszabbítsuk az időközöt. E ezélel 10—12 héttel az ellés előtt a fejtést háromszorról kétszerre, nyolcz napi kétszeri fejtés után pedig csupán egyszeri fejtésre kell naponta leszállítani és így tovább ahhoz képest, a mint a tej kevesedik, 36 egész 48 órai időközökre. Ez által még tejdus teheneknél is rendszerint sikerül a tejmirigyek működését az ellés előtt mintegy hat héttel teljesen megszüntetni. Megjegyzendő azonban, hogy ha a tej kifejtése hosszabb időközökben eszközöltetik is, azért a tőgyet minden alkalommal utolsó esepig ki kell fejni s nem szabad abban semmi maradékot sem hagyni.

Hogyan lehet a tej elapadását elősegíteni? Hogy a fejős tehén teje kár nélkül mielőbb elapadjon, hogy azt hizóba fogni lehessen, annak tőgyét napjában kétszer be kell kenni zöld szappannal s a fejtést el kell hagyni. A tőgy előbb megdagad ugyan, de néhány nap múlva a daganat eltűnik és ekkor a zöld szappannal bekenés is abban hagyandó. Ekkor a tőgyről a bőr hámlani kezd s a tej tökéletesen elapad a nélkül, hogy a tehénnek ártalmára lett volna.

Az orosz magyar gazd. egyesület tulajdona.